

de belijdenisschriften. Wij stelden de mogelijkheid, dat de beide Christelijke organisaties van werkgevers en werknemers of één van beide met ons van inzicht zouden of zou verschillen ten aanzien van de vraag, of de door hen op veel ruimere basis gegeven principiële leiding al of niet als voldoende en afdoende is te beschouwen. Beide staan op z.g. alg. chr. of wel interconfessioneel standpunt, wat hun eigen organisatie betreft. Dit interconfessioneel standpunt behoeft met name ten opzichte van het C.N.V. nog eenige nadere verduidelijking. In dezen kring heeft men toch zich van den term interconfessioneel bediend, om daarmee niet alleen een samengaan van protestanten van verschillende kerkformaties aan te duiden, doch ook een samengaan van protestanten en roomschen, gegeven het feit, dat tot op 1919 toe vakbonden, die Roomsche leden hadden, bij het C.N.V. waren aangesloten. Toen in 1919 de vakbond der mijnwerkers naar de R.K. centrale overging; nadat reeds eerder tusschen de Roomsche en Protestantsche textielarbeiders het samengaan in één organisatie was beëindigd, was er een praktisch einde gekomen aan de beleving van dit interconfessioneel standpunt, in zoverre dat Roomschen en Protestanten samen niet langer hun plaats vonden in 't C.N.V. Wel zijn nog Oud-Roomschen, zoals Smeenk in zijn „Christelijk Sociale beginselen“ (tweede deel) vermeldt, bij de christelijke werknemersorganisaties aangesloten. Men staat dus thans vrijwel praktisch op het standpunt, dat interconfessioneel of interkerkelijk, zoals men het ook wel noemt, omvat de verschillende protestantsche groeperingen. Dat men evenwel 't eerder genoemde ruimer standpunt principieel zou hebben prijsgegeven, daarvan is mij niets bekend. In ieder geval ging dit uiteengaan van Roomschen en Protestanten niet op grond van bezwaren door de Protestanten daartegen geuit, maar op grond van het feit, dat de Ned. bisschoppen in 1906 en herhaald in '09 ernstig en nadrukkelijk hadden uitgesproken, dat de Roomsche-Katholieken zich dienden te vereenigen in eigen organisaties, waarin de katholieke beginselen tot hun volle recht zouden komen.

Wat de Christelijke werkgevers-organisatie betreft, is ons niet bekend, dat zij zich uitgesproken heeft over het al of niet juist zijn van een principieel overleg op den door ons gestelden grondslag. Zij moge zelf op ruimeren grondslag zich bewegen, daarmee is nog niet gezegd, dat zij zoover zou gaan, dat zij het verwerpelijke zou achten, wanneer men op de basis van de Heilige Schrift en de Gereformeerde Belijdenisschriften een bezinnings-centrum zou vormen ter bestudeering van sociaal-economische vraagstukken. Ten opzichte van de werknemers-organisatie staat deze zaak echter wel iets anders.

Toen in een plaatselijke afdeling van het Verbond van Protestants-Christelijke Werkgevers in Nederland door een inleider de wenschelijkheid werd bepleit, om ook Christenen van vrijzinnigen huize tot de organisatie toe te laten, vond dit sterke tegenkanting en ging de zaak, voor zoover mij bekend, van de baan. Men heeft daarentegen in het dagblad Trouw van 22 Februari j.l. kunnen lezen, dat men in het C.N.V. ook de Vrijzinnige koster binnen de organisatie wil accepteren. In de twintiger jaren had men zich daar ook reeds uitgesproken voor het opnemen van de z.g. kleurloze middenstof in de organisatie. Toen in De Gids van Aug. 1921 een inzender den voorslag deed, om die kleurlozen dan als hospitanten te betitelen en te onderscheiden van de andere leden, van wie verlangd kon worden, dat zij den grondslag aanvaardden en die derhalve vol stemrecht hadden, kwam de redactie van dat orgaan hiertegen op met de opmerking, dat, waar men de propaganda onder deze kleurloze middenstof wilde gaan aanvatten, het verkeerd zou zijn op de wijze, als door inzender voorgesteld te gaan handelen, want dan zouden die kleurlozen er voor bedanken tot de chr. organisatie toe te treden. Zonder kleur te bekennen, waren dus de kleurlozen welkom. Onder den titel: „Toelating van Andersdenkenden“ werd in hetzelfde nummer van De Gids betoogd, dat „hoewel er keur moest worden aangelegd, opdat er geen elementen in onze vakbeweging gebracht worden, die onze beweging zouden kunnen doen verwateren, toch de keur niet al te streng diende te zijn“.

Doch niet alleen nam men voor eigen organisatie dit standpunt in, men achtte in het algemeen daar een onderzoek buiten de organisatie, op den grondslag als door ons beoogd, niet noodig. Toen ds J. G. Kunst in April 1925 een referaat hield voor de Gereformeerde Predikantenvereniging over het onderwerp: „Gereformeerde beginselen voor het sociale leven“ en daarbij riep om een onderzoek naar die beginselen, omdat er een tekort was, dat zich zou gaan wreken, terwijl wat er geboden werd verschil van waardeering gaf, waar bij hij dit onderzoek met het oog op de Ethischen vooral noodzakelijk achtte, kwam de redactie van De Gids in het nummer van April 1925 daartegen op met de opmerking, „dat de bestudeering van de sociale kwestie vanuit de Gereformeerde levens- en wereldbeschouwing, vooral noodig is met het oog op de Ethischen, wil ons minder juist voorkomen. Het wil ons voorkomen, dat alle Christenen, die Christus' Koningschap alom erkennen, op het terrein van het sociale leven niet tot zoover uiteenlopende conclusies zullen komen“. Wanneer men echter b.v. in rekening brengt, dat de vroegere voorzitter van het C.N.V., de heer Diemer, een tegenstander was van economische medezeggenschap voor de arbeiders in de onderneming, dat ook Amelink in De Gids van Februari 1922 deze medezeggenschap in de ondernemingen voor de arbeiders afwees, omdat dit tot een veelhoofdige directie zou leiden en alleen van medezeggenschap voor de arbeidersorganisaties in het bedrijf als complex van ondernemingen wilde weten, en men ziet den tegenwoordigen voorzitter, den heer Ruppert, warm ijveren voor deze economische medezeggenschap ook in de ondernemingen, dan is daarin reeds een praktische weerlegging van deze voorgaande overweging van het C.N.V. gegeven, dat alle christenen, die maar het koningschap van Christus erkennen, niet tot zoover uiteenlopende conclusies kunnen komen op de ongodelijkheid van het streven dezer ondernemingsdemocratie en schier geen woorden kan vinden sterk genoeg om zijn Calvinistische geloofsgenooten daartegen te waarschuwen, zelfs zoover gaat, dat hij dit maar niet een aantasten van de ondernemers-sovereiniteit, maar van de soevereiniteit van God den Heere acht te zijn en een varen in het zog van den socialistischen ijbreker, dan blijkt daaruit toch wel, dat inderdaad Christenen, die Christus' koningschap erkennen, wel degelijk tot uiteenlopende conclusies kunnen komen.

Pas op voor juffrouw Bremer!

Amice,

Al eens van juffrouw Frederika Bremer gehoord? Nee? Goed, dan zullen we er wat van vertellen.

Juffrouw Bremer was in haar tijd zoo iets als tegenwoordig Mary Pos, die veel gereisd heeft en ontmoetingen heeft gehad met mannen, ook wel vrouwen van betekenens, en die daarvan dan iets heel gezellig vertelt. Ze had, ik heb 't ergens gelezen, the first lady van Amerika ontmoet, mevrouw Roosevelt, — charmant, charmant. Ook Mussolini, vroom, vroom, en 'n nieuw testamentje op zijn bureau.

Nu, ook juffrouw Frederika Bremer reisde. En „versloeg“. Zoo was ze, 't is al lang geleden hoor, ook in Denemarken aangeland, ze kwam zelf uit Zweden; 't verhaal speelt ongeveer een eeuw geleden.

Nu waren er in het Denemarken van destijds twee voornamen heeren, die elkaar danig in de haren vlogen. Bisschop Martensen, de eene, Søren Kierkegaard, de andere. Martensen was bisschop, zei ik, en voor die deltelijke menschen voelde Kierkegaard erg weinig, die was n.l. een wilde, — maar dan niet uit wildheid doch krachtens overtuiging. Martensen? Zoo'n „rijden“ geestelijke! Bovendien nog professor; en van professoren — in hun ambt — hield Kierkegaard ook al niet; hij vond, dat professoren — alweer in hun ambt! — wel hun vleesch besneden, maar, dat ze dat alleen maar deden, om beter in deze karakterloze wereld te passen; — heusch niet „om het koninkrijk Gods“ pleegden ze zich te snijden, en van hun mannelijke, opbruisele levenskracht te ontdoen. Niet best voor Martensen, dit attest.

Hier moesten we even pauzeren. Je weet, dat ons blad onlangs een herdenkingsnummer beleefde. Ik las in die artikelen — je hebt toch zeker niet uitdruktend die vrijbuiters van de laatste vier bladzijden gelezen? — dat sommige leestangers vroegen, of Adolphus Venator nou niet eens zijn gesprekken met jou kon hervatten? Nu, dat wil Adolphus wel proberen. Toen hij destijds met jou begon te praten, was die andere Adolf nog bezig „van zijn pen te leven“ (dat moesten we toen eerlijk op z'n woord geloven!); Adolf Hitler. Adolf swijgt, maar Adolphus mag nog met zijn pen leven. Hij wil 't wel weer met jou proberen, — als er tijd en plaats is in Goos zijn ze streng, — op dit laatste punt, las ik.

Ja, die Adolf! Je mag het nu wel weten, dat ik, Adolphus, in de oorlogsdagen van 1940 je nog één brief geschreven heb, die nooit verschenen is. — Die brief heb ik — ik weet het nog — o.a. over de „sexuele opvoeding“ volgens de toenmalige nationale-socialistische theorieën en praktijken. Die brief was naar Goos gestuurd, — maar daar waren plotseling de Sicherheits-Polizeibekers van Adolf binnengevallen, om te verbieden en te plundieren. De brief van Adolphus aan jou was al gezet, maar dat zetje is toen in de razia handig weggemiddeld, en later vernietigd. Foetsi, die brief, Adolf over Adolphus. Pen tegen pen. Maar nu ik dan maar weer beginnen wil, vond ik het lelijk, den draad weer op te nemen, waar hij van mijn kant afgebroken was. Ik vind in mijn papieren het begin van een nieuw epistel, dat op stapel staat, in dienselfden tijd, en voor jou bestemd. Dat epistel was toen niet afgeschreven; Adolphus heeft een paar gewaardeerde in Adolfs tijd. En nou weet je alles. Het bovenstaande (duidelijkheidsshalve eensig gezet) is dat begin, dat van Augustus 1940 tot October 1950 eensig lag te wachten, zonder hoop op vervolg. En nu komt het vervolg tuch. Snap je, dat ik 'n beetje bij hen?

Nu, om dan op juffrouw Bremer terug te komen: de jongedame — ze was overigens al dicht bij de vijftig — de jongedame was helemaal uit Zweden naar Denemarken gekomen. Er waren destijds nog grenzen, en er waren illegittulgen noch auto's, en geen Vereenigde Staten van Europa. Denemarken was dus voor een Zweedsche schrijfster „buitenland“ over de groote wateren: „Mijn reis naar Denemarken!“ Ze had een leuk plannetje: een boekje over Denemarken schrijven. Sommigen kunnen dat — na een relatie met wat babbeljes. Dus wou ze graag bekende figuren interviewen: goedkope copie. Zoo had ze — misschien hoorde dat vroeger zo, vooral als 't een „heer-alleen“ betrof en een dame — Kierkegaard een beoefend briefje geschreven. Of hij mejuffrouw Bremer de eer wilde aandoen, eens bij haar te komen: adres daar en daar. Ze wou graag kennis maken met deense mannen-van-beteekenens. Maar Kierkegaard had geantwoord: nee, juffrouw, ik kom niet. Hij had niet de kans gegrepen, in Zweden een goede beurt te maken via een gezellige close-up-grossierster. Maar professor-bisschop Martensen, die pas een Dogmatiek van 291 paragrafen geschreven had — had de kans wel gegrepen: hij was met Frederika erg vaak aan 't babbelen geweest. Over zijn werk, het volk, het christendom, de toekomst, en zoo. En over geloof en wetenschap, en hun eeuwigen vrede.

Jongedames van tegen de vijftig kunnen (o zetter, vergeet die ò — met accent — niet) giftig wezen, als iemand „voor de eer bedankt“ heeft. Ze kwam dan in

nen komen. Sprak ds Kunst in 1925 van de Ethischen, wij zouden in dezen tijd met name de Barthianen, ook al zijn ze als voorlichters in de kringen van het C.N.V. regu, als een richting willen noemen, met het oog waarop een Gereformerd confessioneel onderzoek der sociale en economische vraagstukken van het grootste belang is.

P. GROEN.

Wording Sociaal en Economisch Verband.

De mededeeling van het bestuurslid van de plaatselijke afdeling van Patrimonium blijkt door mij niet geheel zuiver te zijn weergegeven. Men leze als volgt (De Ref., 14 Oct. jl.):

Nadat men als afdeling 15 jaar lang tevergeefs bij het Verbondsbestuur had aangedrongen op schriftuurlijke leiding en voorlichting, had deze afdeling 2 jaar geleden de band met het verband verbroken.

De opmerkelijke lezer van mijn artikel in het Jubileumnummer zal hebben geconstateerd, dat in den laatste zin verwezen werd naar een citaat, dat evenwel niet voorkwam in het artikel. Plaatsgebrek dwong om ongeveer 1/3 deel van den oorspronkelijken tekst te schrappen en daardoor viel ook dit citaat weg. Het moge hierbij nog volgen. Men leze dus den betreffenden slotzin in verband met deze woorden van dr Dijk: „wij zijn rijk genoeg. Rijk aan een schat van beginselen, rijk aan het schoonste idealisme, dat bezielen moet in den reformatischen strijd“.

G.

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT

Zweden terug en schreef prompt haar boekje. Over ons broedervolk, het Deensche. Hoe de mannen-van-beteekenens er af kwamen? Martensen kreeg een heel mooie beurt: groote genius..... wedergeboorte der wetenschap in onze hechte noord-europese cultuurgemeenschap..... eminent geleerde, en zoo voort; u kunt die Frederiksen, ook in haar tijdige hui, wel narekenen: 't wekkertje loopt altijd naar zijn formules, niet naar dw maximes. Maar Kierkegaard? Een zonderling..... teruggetrokken..... vreemde grillige gedachten..... ascet..... ontoegankelijk..... geen objectief speculerend geleerde, maar meer een filosoof van het grillige dultere diep van 't subject..... En nu wreekt de dame van, tegen of misschien toen al over de vijftig, die een autostrahlauwtje geloopten had, zich op den auteur, die haar dat blauwtje geleverd had, en op zijn publiek: en dit ten koste van haar eigen sekse. De vrouw Bremer vertelt, en daarom liet ik daarnet het woordje „giftig“ vallen — ze vertelt, dat Kierkegaard lezerspubliekjes voornamelijk uit dames bestond — die uiteraard voor zoo'n bizarre filosofie des-gemoeds zich eerder interesseerden.....

Nu dan, amice, pas op voor juffrouw Bremer.

Nee, ze is al dood sedert 1885. Ze komt je dus niet vragen, je bij haar thuis te laten interviewen. Ik bedoel niet, dat jij als eventueel man-van-beteekenens voor haar, of haar type, bang moet wezen — want, wat dat betreft, iedereen weet vandaag, dat Martensen meer door vrouwelijke mannetjes en Kierkegaard meer door echt mannelijke mannen nog gelezen wordt. En dat, een eeuw — dat kan Adolphus nu zeggen, nu dit briefje afgeschreven wordt, niet toen het begonnen werd, terwijl Adolf nog leefde — en dat een eeuw na de visites van Martensen bij juffrouw Bremer Kierkegaards atenguns verder schoten dan Martensens proppeschietsters. De menschen van vandaag hebben 't wel door: dat Kierkegaard — blijkbaar op juffrouw Bremer reagerend — terecht ontkende zelf een ascet te zijn, maar even terecht opmerkte, dat een land, dat in geen jaren oorlog gehad heeft altijd aan een stelletje „mooie meneertjes“ den kost pleegt te geven: ze heeten reserve-luitenant. Luitenant — ze leeren de theorie van den strijd. Maar reserve-luitenant: geen oorlog is er te bekennen, en ze rekenen er geen seconde mee. Hij wou maar zeggen, dat een reserve-luitenant-naar-den-geest, professor bovendien, juffrouw Frederika geestelijk-cultureel een journalistenkostje gegeven had..... voor één keertje.

Nee, niet als man-van-beteekenens (foel, er aan te denken!) maar als mannetje-nog-zonder-beteekenens, maar die den plicht-tot-wat-betekenen hebt van Godswege, als lezer dus, moet je voor juffrouw Bremer gewaarschuwd willen zijn. Laat je door dat type niet in de maling nemen. Lees niet over de vechtende professoren en raceneerende schrijvers, en leiders, lees hen zelf. Al zijn ze zoo lastig als Kierkegaard, of zoo effen als Martensen. De Bremer-tjes zijn geen heusche oorlogs-journalisten (daar zijn werkelijke herden onder), maar het zijn reserve-oorlogs-journalisten. Ze interviewen de generaals — op haar eigen kamer, een bloemetje en een bonbonschaaltje op tafel. Ze tooveren voor haar eigen gemak de echte luitenanten om tot reserve-luitenanten, want met poppen kun je gauw een jan-klas-sen-theatertje opzetten, voor op den Dam. Juffr. Bremer is een serpent — als type natuurlijk: ze weet het zelf niet — dat doen slangen trouwens nooit.

Beste kerel, ik weet nou ineens weer, wat ik je tien jaar geleden had willen zeggen, toen ik aan dit briefje begon — 't papier van de copie is inmiddels vergeeld. Toen wou ik van juffrouw Bremer in Zweden op de nationaal socialistische propaganda, o.a. die van den Bremer zender in Duitschland komen. De nazi-propaganda placht personen te „beoordeelen“, de koningin, Prins Bernhard, de regering, prof. Gerbrandy, den grootmoedigen Adolf, Hermann. Ik wou je toen zeggen: lees de documenten, de werkelijke, c.q. officiële bronnen; zorg dat je de zaken kent, waarom geschiedenis gemaakt wordt — de boeken van de nazi's, de papieren van het land-oorlogsreglement, de stukken van revolutie en reformatie. En geloof van interviews niet veel meer dan dat ze aan de zaak meestal niet toekomen. Een close-up van Hitler of Mussert geeft Bremer en Bremen stof. Het zakelijke geschil van reformatie en revolutie, of van Kierkegaard-Martensen laten ze liggen.

En jij weet nou wel, wat ik na die 10 jaar je zeggen wil. Juffrouw Bremer is met het ernstigste gezicht van de wereld tegenwoordig over je kerk (en over haar eigene) aan 't zeuren. Ze wreekt zich. Maar ze weet het niet — haar beelden zitten in haar zoet-zure ziel vast. Wie niet op een samensprekings kopje koffie bij haar kwam, die is een isegrimmig extremist — schrijft ze. Maar de Mar-

tensens — de allemaal brood alleen maar e hem, noch K 'n beetje was pas vers mer zooveel ding zijn op persconferen schillen met meer over de Die eer moet tengarder, boeken, ook i talen dood, leest, zie je tensen wél te maken Kierkegaard. Haar vinger toen zat ze in Denemark

Martensen al polemisch in die dagen er niet best glister Stillic schen hande natuurlijk n hoort er van ode, waarin luitenant he dat voor een gaan 't Lad Shakespea schen van c ervoor gebr ze werden t er zat bloe

Amice, B Martensen's menschen ('t casueel: nen voor j geeft, zoo hel. De hel hij. Kijk 's nachts n

bloed. Hoo — is da sen. Van v toen kwan Maar de juffrouw E bisschop-pi weg ... E had Denen Denemark Amice, de serpent 't conflict tensen) of EN OMGE En toets c zwammen. Wel, een en tot den

Amice

Het w in de per herdacht.

Het va lijk Niets godslaste Christus ten, wien

Dit la kenen d kunnen v vreeselijk

Het is letten, w Ik zei: Dit on Voorre

Beerling wankele peesche

Beerli zijn doo van het den niet er één mengelin Richter moderne

De ne dell een menten graven. onzen C voortdu zich van Christel geloof li